

Un 756

40756

Total Pages : 7

PC-2111/M

J-13/2059

ASSESSMENT FOR LEARNING

(ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਂਕਲਣ)

(Paper-XVIII)

(Semester-IV)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 70

Note : Attempt *two* questions each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Discuss the meaning and purpose of evaluation in teaching-learning process.
- II. What is summative evaluation? Discuss its advantages and disadvantages.
- III. What are different types of tests? Explain merits and demerits of any one of them.

2111/M/14,210/HHH/380

[P. T. O.]

- IV. Explain the objectives and characteristics of continuous and comprehensive evaluation.

SECTION—B

- V. Define graphical presentation of data. Discuss any one method of graphical presentation of grouped data.
- VI. What is Median? Compute median for the following set of scores :

Class-interval	Frequency
40-41	2
38-39	2
36-37	4
34-35	0
32-33	4
30-31	0
28-29	4

- VII. In a distribution with a mean of 49 and S.D. of 5.39, five students obtained the scores as 21, 39, 44, 52 and 58 respectively. Convert these raw scores into corresponding Z-scores.
- VIII. What is flexibility in examination? Explain the elements of flexibility in examination.

2111/M/14,210/HHH/380

2

SECTION—C (Compulsory)

- IX. Write short notes on the following :

1. Meaning of assessment
2. Purpose of diagnostic evaluation
3. Advantages of oral testing
4. Merits of CCE
5. Concept of percentile rank
6. Demerits of mean
7. Concept of Normal Curve
8. Disadvantages of credit system
9. Any three qualities of questions
10. Concept of school based credits. (3×10=30)

2111/M/14,210/HHH/380

3

[P. T. O.]

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਜੋੜਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- III. ਟੈਸਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ? ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- IV. ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

2111/M/14,210/HHH/380

4

ਭਾਗ—B

- V. ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਫੀਕਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਗਰੁੱਪ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਫੀਕਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਢੰਗ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- VI. ਮਾਧਿਅਕ ਕੀ ਹੈ? ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਕੋਰਾਂ ਦੇ ਸੈਟ ਲਈ ਮਾਧਿਅਕ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾਓ :

ਕਲਾਸ ਮਧਿਅੰਤਰ	ਵਾਰਵਾਰਤਾ
40-41	2
38-39	2
36-37	4
34-35	0
32-33	4
30-31	0
28-29	4

2111/M/14,210/HHH/380

5

[P. T. O.]

VII. 49 ਦੀ ਔਸਤ ਅਤੇ 5.39 ਦੇ ਪਰਿਮਾਪ ਵਿਚਲਨ ਨਾਲ ਇਕ ਵੰਡ ਵਿਚ 5 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 21, 39, 44, 52 ਅਤੇ 58 ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਅਧੂਰੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰੀ Z-ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲੋ।

VIII. ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਲਚਕ ਕੀ ਹੈ? ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਲਚਕ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਅਰਥ
2. ਨਿਦਾਨਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼
3. ਜ਼ਬਾਨੀ ਟੈਸਟ ਦੇ ਫਾਇਦੇ
4. CCE ਦੇ ਫਾਇਦੇ

2111/M/14,210/HHH/380

6

5. ਸਤਮਕ (Percentile) ਦਰਜੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ

6. ਔਸਤ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ

7. ਸਧਾਰਨ ਵੱਕਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ

8. ਕਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ

9. ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਗੁਣ

10. ਸਕੂਲ ਅਧਾਰਿਤ ਕਰੈਡਿਟ ਦੀ ਧਾਰਨਾ। (3×10=30)

2111/M/14,210/HHH/380

7

40756

Total Pages : 4

PC-2112/M

J-13/2059

GENDER, SCHOOL & SOCIETY

(ਲਿੰਗ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜ)

(Paper-XIX)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. What is Gender Bias? What do you suggest in this regard for ensuring Gender Equality in our country?
- II. Discuss the main policy initiatives related to Gender Equality during Post-independence period in India.

SECTION—B

- III. Discuss Socialization theory on gender and gender differences.

2112/M/14,210/HHH/381

[P. T. O.]

- IV. What steps do you suggest for the schooling of Girl Child in our country? Explain with examples.

SECTION—C

(Compulsory)

- V. Write brief answers :
1. Explain the terms 'Masulinity' and 'Feminism'.
 2. Discuss the gender inequalities, with special reference to caste, in India.
 3. Explain the term 'Gender Stereotyping'.
 4. What do you mean by 'Gender Identities'?
 5. Discuss the main programs and schemes being implemented by Government for the promotion of Education of Girls in our country. (3×5=15)

2112/M/14,210/HHH/381

2

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਲਿੰਗ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓਗੇ?
- II. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਲਿੰਗ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- III. ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਵਖਰੇਵਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- IV. ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਾਲ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸਕੂਲਿੰਗ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓਗੇ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

2112/M/14,210/HHH/381

3

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

1. ਸ਼ਬਦ 'ਪੁਰਸਤਾ' ਅਤੇ 'ਨਾਰੀਵਾਦ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਲਿੰਗ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
3. 'ਲਿੰਗ ਰੂੜੀਬੱਧਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. 'ਲਿੰਗ ਪਛਾਣ' ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
5. ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। (3×5=15)

2112/M/14,210/HHH/381

4

Total Pages : 4

PC-2113/M

J-13/2059

INCLUSIVE SCHOOL

(ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਕੂਲ)

(Paper-XX)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Discuss the various steps to be taken to promote inclusive education in schools.
- II. Differentiate between special, integrated and inclusive education in a tabular form.

SECTION—B

- III. Explain the role of parents and community in creating and sustaining inclusive practices.

2113/M/14,210/HHH/379

[P. T. O.

- IV. Describe the important features of persons with Disabilities Act, 1995 with special reference to education and employment of disabled.

SECTION—C
(Compulsory)

- V. Write short notes on the following :

1. Meaning of inclusive education
2. Three salient features of any teaching strategy for inclusive education
3. Different steps for creating conducive environment in schools
4. Role of teachers in creating inclusive practices
5. Actions recommended under Integrated Education for Disabled Children under NPE-1986. (3×5=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਇਕ ਸਾਰਨੀਬੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- III. ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- IV. ਅਪਾਹਜਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ-1995 ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਰਥ
2. ਸੰਮਿਲਿਤ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਪਨ ਕਾਰਜ-ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ
3. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਵਾਈਆਂ
4. ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
5. NPE-1986 ਭਹਿਤ ਅਪਾਰਜ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿਖਿਆ ਭਹਿਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ।

(3×5=15)

2113/M/14,210/HHH/379

4

40739

Total Pages : 4

PC-2114/M

J-13/2059

UNDERSTANDING THE SELF

(ਸਵੈ ਦੀ ਸਮਝ)

(Paper-XXI)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Discuss the determinants involved in the formation of a 'person'.
- II. Technology and globalization influence the identity formation. Elaborate.

SECTION—B

- III. Throw light on the constructive role of education in moving towards peaceful living.

2114/M/14,210/HHH/378

[P. T. O.]

- IV. Schooling plays a major role in developing secular identity.
Explain.

SECTION—C
(Compulsory)

- V. Write short notes on the following :

1. Socialization at home
2. Need of identity
3. Peer group and identity formation
4. Role of school in developing humanistic identity
5. Critical pedagogy for peace. (3×5=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਇਕ 'ਵਿਆਕਤੀ' ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਿਰਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਪਛਾਣ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- III. ਸਾਂਤਮਈ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਓ।
- IV. ਸਥਾਈ ਪਛਾਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਘਰ ਵਿਚ ਸਮਾਜੀਕਰਨ
2. ਪਛਾਣ ਦੀ ਲੋੜ
3. ਕੁਲੀਨ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਬਣਤਰ
4. ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
5. ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਆਪਕੀ। (3×5=15)

2114/M/14

Total Pages : 4

PC-2115/M

J-13/2059

READING AND REFLECTING ON TEXT

(ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰਨਾ)

(Paper-XXII)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. How the recommendations of NCF-2005 differ from recommendations of NPE-1986? Discuss.
- II. Discuss the pedagogy and evaluations methods as discussed in NCF-2005.

SECTION—B

- III. How reading of text in language is different from reading of Social Science?

2115/M/14,210/HHH/377

[P. T. O.

IV. Define Text-book. How it put reflection on Health and Environment?

SECTION—C

(Compulsory)

V. Write short notes on the following :

1. Aims of education as given in 1986-NPE
2. Define evaluation
3. Social change through text-books
4. Concept of reading
5. Characteristics of good Science text-book.

(3×5=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. NCF-2005 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ NPE-1986 ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. NCF-2005 ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਆਪਕੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- III. ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦਾ ਪੜ੍ਹਣਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ?
- IV. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਹ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ?

2115/M/14,210/HHH/377

3

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. 1986-NPE ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼
2. ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ
3. ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ
4. ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ
5. ਚੰਗੀ ਸਾਇੰਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।

(3×5=15)

PC-2116/M

J-13/2059

STRENGTHENING OF LANGUAGE PROFICIENCY

(ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ)

(Paper-XXIII)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. What are the steps followed in biographical writing? Discuss.
- II. Explain the procedure engaged in writing of the Newspapers.

SECTION—B

- III. Elaborate the objectives of School Magazine.

- IV. How we can write extracts with themes from education?
Explain.

SECTION—C
(Compulsory)

- V. Write short notes on the following :

1. Meaning of Expository writing
2. Any three contemporary educational issues
3. Layout of School Magazine
4. Educational writing on Schooling
5. Three steps in preparation of Wall Magazine.

(3×5=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਜੀਵਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੜਾਅ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਨਿਯੁੱਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- III. ਸਕੂਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- IV. ਅਸੀਂ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸਹਿਤ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

2116/M/14210/HHH

2116/M/14210/HHH/376

3

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਅਰਥ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਿਖਣ ਦੇ ਅਰਥ
2. ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਦਿਅਕ ਵਿਵਾਦ
3. ਸਕੂਲ ਸੈਗਜੀਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ
4. ਸਕੂਲਿੰਗ 'ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਲਿਖਤ
5. ਦੀਵਾਰ ਸੈਗਜੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ।
(3×5=15)

2116/M/14210/HHH/376

Total Pages : 4

PC-2117/M

J-13/2059

HEALTH & PHYSICAL EDUCATION

(ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ)

(Paper-XXIV)

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. What do you mean by Diet and Nutrition? Discuss the Childhood Obesity along with its causes and prevention. 28
- II. Discuss the Functions and locations of the Endocrine Glands in the Human Body. 10

2117/M/14,210/HHH/387

[P. T. O.]

SECTION—B

- III. How anaerobic, aerobic and yogic exercises develop physical fitness? Discuss.
- IV. Discuss yoga as musculoskeletal exercise. Explain the Techniques and benefits of any Two yogic Asana along with their benefits.

SECTION—C

(Compulsory)

- V. Write brief answers :
1. What are the parts of Human Nervous System?
 2. Importance of Immunization.
 3. What are the Components of physical fitness?
 4. First Aid for Chemical Poisoning.
 5. What are the Components of a Balanced Diet?
- (5×3=15)

2117/M/14,210/HHH

2

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਬਚਪਨ ਦੇ ਮੋਟਾਪੇ ਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਸਹਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 28
- II. ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੰਤਰ-ਸ਼ਾਵੀ ਗੁੰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—B

- III. ਐਨਰਜੀ, ਕਸਰਤੀ ਅਤੇ ਯੋਗਿਕ ਕਸਰਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਫਿਟਨੈਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
- IV. Musculoskeletal ਕਸਰਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਯੋਗ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਦੋ ਯੋਗਿਕ ਆਸਣਾਂ ਦੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਸਹਿਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4,3,3

2117/M/14210/HHH/387

3

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

1. ਮਨੁੱਖੀ ਨਸ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਭਾਗ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
2. ਸੁਰੱਖਿਅਤਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
3. ਸਰੀਰਕ ਫਿਟਨੈਸ ਦੇ ਭਾਗ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?
4. ਰਸਾਇਣਕ ਜ਼ਹਿਰਬਾਦ ਲਈ ਮੁਢਲੀ ਸਹਾਇਤਾ।
5. ਇਕ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਭਾਗ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

(5×3=15)

Total Pages : 4

PC-2118/M

J-13/2059

GUIDANCE & COUNSELLING

(ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ)

[Paper-XXV & XXVI Opt. (i)]

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Discuss the need and objectives of educational and personal guidance. 5,5
- II. Why do we need aptitude test? Enumerate different aptitude tests and discuss interpretation of any one. 2,2,6

SECTION—B

- III. Describe the need and process of Counselling. 10

[P. T. O.]

IV. Teacher has an important role to play as a counsellor.
Justify. 10

SECTION—C

(Compulsory)

V. Write short notes on the following :

1. Testing of Mental Abilities
2. Cumulative record card
3. Need of Guidance
4. Counselling interview
5. Eclectic approach. (5×3=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ
10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ
ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ
ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 55
- II. ਰੁੱਚੀ ਟੈਸਟ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਹੈ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁੱਚੀ ਟੈਸਟਾਂ ਦਾ
ਵਰਣਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
22.6

ਭਾਗ—B

- III. ਕੌਂਸਲਿੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
- IV. ਅਧਿਆਪਕ ਇਕ ਕੌਂਸਲਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ
ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਚਿਤਤਾ ਸਿੱਧ ਕਰੋ। 10

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਮਾਨਸਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਟੈਸਟ ਕਰਨਾ
2. ਇਕੱਤਰੀਕ੍ਰਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਰਡ
3. ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ
4. ਕੌਂਸਲਿੰਗ ਇੰਟਰਵਿਊ
5. ਉਦਾਰਚਿੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ।

(5×3=15)

2118/M/12,610/HHH/388

4

Total Pages : 4

PC-2120/M

J-13/2059

ENVIRONMENT EDUCATION

(ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ)

[Paper-XXV & XXVI (iii)]

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Why should Environment Education be taught on a compulsory basis in schools? Discuss. 10
- II. What are the causes of rise in sea level and what implications will it have on our environment? 5.5

SECTION—B

- III. How do you define Environmental ethics? What ethics should every citizen possess as a concern towards protection of the environment? 3.7

2120/M/6010/HHH/399

[P. T. O.]

- IV. Suggest various programmes that may be organised in schools to promote Environment Education.

10

SECTION—C
(Compulsory)

- V. Write short notes on the following :

1. Meaning of Environment Education
2. Causes of Green house effect
3. How to save Ozone layer from depleting?
4. In-situ conservation of natural resources
5. Classification of natural resources.

(5×3=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨਕ ਸਿਖਿਆ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
- II. ਸਮੁੰਦਰ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਉਭਾਰ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੀ ਅਤਰਣਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ? 5.5

ਭਾਗ—B

- III. ਵਾਤਾਵਰਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋਗੇ? ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? 3.7
- IV. ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 10

[P. T. O.]

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਰਥ
2. ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ
3. ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਨੂੰ ਸੱਖਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?
4. ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਸੰਭਾਲ
5. ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ। (5×3=15)

2120/M/6010/HHH/399

Total Pages : 4

PC-2122/M

J-13/2059

TEACHER EDUCATION

(ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖਿਆ)

[Paper-XXV & XXVI (v)]

(Semester-IV)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt *one* question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. What do you understand by Teacher Education? Discuss what Objectives at different levels are being achieved through Teacher Education. 2.8
- II. Discuss the Role and functions of NCTE and DIET on Teacher Education. 10

SECTION—B

- III. What role Professional Organizations of Teacher Education have to play? Elaborate. 10

2122/M/4010/HHH/402

[P. T. O.]

- IV. What do you understand by Innovations in Teacher Education?
Discuss the strategies of Teacher-Controlled Instructions.

28

SECTION—C

(Compulsory)

- V. Write brief answers :

1. What is the Concept of Teacher Education?
2. Give a brief on the role of NCERT on Teacher Education.
3. Write down the nature of Learner-Controlled Instructions.
4. What do you understand by Professional Associations of Teacher Education?
5. Give a brief on the functions of NCERT. (5×3=15)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 28
- II. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ 'ਤੇ NCTE ਅਤੇ DIET ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—B

- III. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। 10
- IV. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਅਧਿਆਪਕ-ਕੰਟਰੋਲ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜ-ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 28

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ)

V. ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

1. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ?
2. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਤੇ NCERT ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦਿਉ।
3. ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਕੰਟਰੋਲ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
4. ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?
5. NCERT ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

(5×3=15)

੬—ਭਾਗ